

هــ شـ زـ حـ طـ قـ تـ ثـ جـ

یادگیری و یادآوری

قازاقستان قاراۋول شىركىتى

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

2006 ءۇرىمجى

图书在版编目(CIP)数据

哈萨克民间民谣大典/阿斯里汗等编. — 乌鲁木齐:
新疆人民出版社, 2006.2

ISBN 7 — 228 — 09871 — 4

I. 哈… II. 阿… III. 哈萨克族—民歌—作品集
—中国— 哈萨克语(中国少数民族语言) IV. I277.293.6

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2006) 第 013883 号

责任编辑:苏里坦

编 辑:马吾提

校 对:高哈尔

封面设计:夏提克

微机排版:托里肯

哈萨克民间民谣大典 (哈萨克文)

阿斯里汗 等编

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮编: 830001)

新疆新华书店发行

新疆地矿彩印厂印刷

880×1230 毫米 32 开本 38.25 印张

2006 年 2 月第 1 版 2006 年 2 月第 1 次印刷

印数:1 — 2000

ISBN 7 — 228 — 09871 — 4 定价:70.00 元

الغى سوز

قازاقتىڭ اۋىز ادمىيەتىن جىر تەڭىزى دەپ اتاۋدا دۇنيە عالمىدارنىڭ تىلىنە تىيەك بولغان شىندىقتىڭ تالعار شىڭى — قازاقتىڭ قارا ولەڭى.

قارا ولەڭ — قازاق پەنەياسىنىڭ اناسى، ولەڭ اتاۋلىنىڭ ارداعى، ساراسى.

تاۋ دا ولەڭ، تاس تا ولەڭ، اعاش تا ولەڭ،

داۋ دا ولەڭ، اقل دا ولەڭ، وعاش تا ولەڭ.

جەر دە ولەڭ، مال دا ولەڭ، جان دا ولەڭ،

دوس تا ولەڭ، تۇس تا ولەڭ، الاش تا ولەڭ، — دەپ ايتىلاتىن قارا

ولەڭ خالىق ۇمرىنىڭ بارلىق سالاسىن قامتىدى. قارا ولەڭنىڭ كۈلەمى كەڭ،

كۈركەمدىك ۇرەسى جوعارى، مازمۇنى تەرەڭ، سان - سالالى كەلەدى.

قارا ولەڭ — قازاقتىڭ خالىق بولپ جاراالعاننان قازىرگە دەينىڭى ۇمر

تىرشلىگىنىڭ ايناسى. قازاق خالىقى ۇزىنىڭ بارشا ۇمر جولدىن، تاريحي تاعدىرىن،

سالت - ساناسىن، عۇرپ - ادەتىن، فيلوسوفىيالىق دانالىعىن، اقل - پاراساتىن،

تانىم - نانىمىن، ۇمورالدىق، ەتيكالىق - ەستەتيكالىق تالعامىن، ارمان - تىلەگىن،

قىسقاسى، بويىندا بار نىزگى قاسىيەتتەردىڭ بارلىعىن دا ون سەگىز مىڭ علامدى

جالعىز تارىنىڭ قاۋىزىنا سيعىزغانداي قارا ولەڭگە سيعىزىپ ساقتاعان.

قارا ولەڭ — خالىقتىڭ سىرلاس دوسى، جان جولداسى، رۇحاني ازىعى، خالىق

ۇزىنىڭ قايعى-قاسىرەتىن، قۇانىشىن، كۈڭىل كۇيىن قارا ولەڭمەن بەينەلەپ

كەلگەن.

قازاق خالىقى ۇز بويىنداى بارلىق رۇحانى كۇش - جىگەرىن، تالانتىن،

تالامىن قارا ولەڭگە سالغان، ئۆزىنىڭ تۇلا بويى تۇغىشىم دەپ وگىز قارا كۇشىن قارا ولەڭگە شىعارغان. سوندىقتان قارا ولەڭدى قازاق اقل - پاراساتىنىڭ، جاساىپازدىنىڭ، تاپقىرلىنىڭ، دانالىنىڭ اياراداي ايعامى دەۋگە بولادى. قارا ولەڭ حالىقتى ءمورالدىق جاققان دا، ەستەيكالىق، ەستىلىك جاققان دا جاقسىلىققا باۋلىدى، سانا - سەزىمىن وياتادى، ونەگەلى ومىرگە جەتەلەيدى، كوڭىلىن اشپ جادراتادى، قۋانىشقا بولىدى.

قارا ولەڭ ئۆزىنىڭ اۋەزىلىگىمەن، سازدىلىعىمەن حالق جۇرەگىنە ماڭگى وىالاپ، حالىقپەن بىرگە جاساسىپ كەلەدى. قارا ولەڭنىڭ ومىرشەڭدىك كۇش - قۋانىندا شەك جوق. «شەبەرلىكتىڭ شەكى جوق» دەگەن ماتەلدىڭ ايتىلۋى دا قازاقتىڭ قارا ولەڭىنە قاراتىلعان.

قارا ولەڭ قازاقتىڭ تۇمىسىنا بىتكەن ءوزى جاساعان كەڭ دالاسى سەكىلدى ماتەريالدىق ومىرىندەگى قوناقجايلىنىان، كەڭ قولتىقتىنىان، رۋحاني ومىرىندەگى ەتىكالىق - ەستەيكالىق تالعام جازىرالىنىان، ايدىن شالقار كەڭ پەيلىنىەن تۇنىداغان، جاسالا بەرىپ، جالعاسا بەرىپ جىر تەڭىزىنە اينالغان.

قازاقتىڭ قارا ولەڭىن ايدىن - شالقار تەڭىز دەسەك، ءبىزدىڭ جىناپ، رەتتەپ، جىكتەپ قۇراستىرعان جىرما مىڭ جولعا جۇتق قارا ولەڭىمىز سول تەڭىزدىڭ ءبىر تامشىسى ەسەپتى.

ومارقان اسىل ۇلى

1999 - جىل، 12 - قاڭتار

مازمۇنى

1	تۈلىك ولەڭ
37	ەگىن ولەڭ
46	ورمان ولەڭ
54	بالىق ولەڭ
72	اڭ - قۇس ولەڭ
85	اقىل - كەڭەس ولەڭ
202	ونەر ولەڭ
213	مەكەن ولەڭ
306	وزەن ولەڭ
309	تاۋ ولەڭ
313	مىسال ولەڭ
330	جاس ولەڭ
347	جىل ولەڭ
363	ماحاببات ولەڭ
610	شارىعات ولەڭ
620	جۇپتۇر
628	جۇمباق ولەڭ
696	بەتئاشار

- 707 سارين
- 725 سىڭسىما
- 743 تويباستار
- 752 ارىز ولەڭ
- 763 جار - جار
- 780 كورس
- 793 جوقتاۋ
- 801 وتىرىك ولەڭ
- 860 شارۋ ولەڭ
- 866 بادىك ولەڭ
- 869 ءارپ ولەڭ
- 878 بەسىك جىرى
- 885 جاراپازان
- 894 باستاۋ ولەڭ
- 946 تانسۇ ولەڭ
- 950 امان ولەڭ
- 971 اتا ولەڭ
- 981 ماقتاۋ ولەڭ
- 1035 ماقتان ولەڭ
- 1055 قايم ولەڭ
- 1062 ءازىل ولەڭ
- 1103 ەگەر ولەڭ
- 1135 وكپە - ناز ولەڭ

1140		وكنش ولەڭ
1159		سىلاسۇ ولەڭ
1165		ارمان - تىلەك ولەڭ
1189		قوشتاسۇ ولەڭ
1200		اياقتاۋ ولەڭ
1204		اۋشادىار

تۈلكە ولەڭ

ادىردان ايت - ايت دەسە قاشار تۈلكى،
قۇلىنداپ قۇلىق يىپە وسەر جىلقى.
۶ۋىيرى قىسراقتىڭ كۈبەيسە ەكەن،
قاراكوك، كۈمس قۇيرىق مالدىڭ كوركى.

ايتاين ايت دەگەندەۋتورت تۈلكىتى،
ايرىر كەش تۈيەدەن جىلقى مىقتى.
جىلقىنىڭ كۈشتىلىگى سول ەمەس پە،
ادامدى اپامساداي الپ ۇشتى.

ايتاين ايت دەگەندە تەرسكەيدى،
قويلارىم تەرسكەيدى ورستەيدى.
قوي كەلدى مالىڭدى ساۋ قالقاتىم،
وتىرۋ بەكەر قاراپ كەلسپەيدى.

ايتامىن بىردەن ساناپ كوپ اتمىدى،
باسقا ەمەس ۶مىنىپ جۇرگەن ۶وز اتمىدى.
جاسنان جۇلدە بەرمەس جۇيرىك ەدى،
ايتامىن ولەڭ قىلىپ بوز اتمىدى.

ايداپ سالدېم جىلقىمدى وشاعانعا،
 سالسام قۇرىق جەتپەيدى قاشاعانعا.
 قالقام - اۋ جىلقىشىنى ەسكە الارساڭ،
 جاۋدىراپ ەكى كوزىڭ قوي ساۋعاندا.

الاسانى تاعى دا الاسانى،
 الاسانى جايىلىپ مال اسادى.
 قىراتىنان قىقۇلاپ سالسام انگە،
 مالعا تولى جايلاۋعا جاراسادى.

اق سەركە اي ءۇيىزدى قوي باستايدى،
 الشاڭداپ قوي شىندە ويقاستايدى.
 مال باعىپ كەشكە تامان ورالعاندا،
 المستان ساۋلەتايىم كوز تاستايدى.

اساۋ سۇيرەپ اكەتتى كۈنەگىمدى،
 جەل ۇشىرىپ اكەتتى جەلەگىمدى.
 سىمىر تەۋىپ سىندىردى شەلەگىمدى،
 كۈندە ساۋىپ الۋشى ەم كەرەگىمدى.

ات قايدا اق باقايداي شاپپاي جەلگەن،
 وقىرعا جەم جەرىندە ءوزى كەلگەن.
 تۇسكەندە تالاي رەت قىز قۇارعا،
 ونەرىن اق باقايدىڭ قىزدار كوركەن.

اتىمنىڭ كەكىلىنە ۈكى تاقىتىم،
 بولسىن دەپ مالىم سەمىز تاۋغا باقتىم.
 قالقانىڭ اۋىلىنا بارغانىمدا،
 اتىمنىڭ باسىن تارتىپ جورعالاتتىم.

اۋىل كوركەم كورىنەر جوتاداعى،
 جاراسار تاققان ۈكى بوتاداعى.
 ۈرى مەنەن بورىدەن امان بولسىن،
 قوراداعى قويىمىز وتارداعى.

اتىمدى ارقاندايمىن قازىق قاعىپ،
 ساقتايمىن ۇرىلاردان باعىپ - قاعىپ.
 اتىمدى ارقانداۋلى ۇركىتەرسىڭ،
 شاشىڭا سىلدىرلاتىپ شولپى تاعىپ.

اتىڭىز اۋناقشىدى شەمىرشەك پە؟
 ەم دايىن بۇل اۋىلدا شەمىرشەككە.
 اتىڭنىڭ شەمىرشەگىن الپ بەرەر،
 جالىنساڭ اۋىلداغى كەلىنشەككە.

اتىمدى استىمداغى تاعالادىم،
 تاعالاپ وزەن سۋدى جاعالادىم.
 بولسىن دەپ جىلقىم امان ەيت پەن قۇستان،
 ۇيرىن قىسراقتىڭ ارالادىم.

اۋىلىم كوشىپ بارادى اق قاۋلانغا،
 جاباعى ارقى، تاي سەمىز كوپ ساۋعانغا.
 اينالسىقتاپ قاسىڭنان شىعا المايمىن،
 اق بىلەكتى سىبانىپ قوي ساۋعاندا.

بازاردان الپ كەلگەن قىزىل گۈلشە،
 قامشىلاپ جىلان باۋىر ءدۈلدۈل ءمىنشى.
 جەز تاڭداي، بۇلبۇل كومەي اقىن بولساڭ،
 شىعپىتى سىير قايدان سونى ءبىلشى؟

بازاردان الپ كەلگەن اقشەم ءبوز بار،
 شىندە اقشەم ءبوزدىڭ ىرعاي كەز بار.
 كەم اقىل سەن بىلمەسەڭ مەن ايتايىن،
 شىعپىتى سىير سۇدان دەگەن ءسوز بار.

بازاردان الپ كەلگەن قىزىل گۈلشە،
 قامشىلاپ جىلان باۋىر ءدۈلدۈل ءمىنشى.
 كوسىلگەن كومەكەيىڭ اقىن بولساڭ،
 شىعپىتى قويلار قايدان سونى ءبىلشى؟

بازاردان الپ كەلگەن اقشەم ءبوز بار،
 شىندە اقشەم ءبوزدىڭ ىرعاي كەز بار.
 قالقاتاي، سەن سۇراساڭ مەن ايتايىن،
 شىعپىتى قوي بەيىستەن دەگەن ءسوز بار.

بازاردان الپ كەلگەن قىزىل گۈلشە،
قامشلاپ جىلان باۋىر ءدۈلدۈل ءمىنىشى.
الدىڭا اقىن بولساڭ سالا ايتايىن،
شەيپىتى جىلقى قايدان سونى ءبىلىشى؟

بازاردان الپ كەلگەن اقشەم ءبوز بار،
شىنىدە اقشەم ءبوزدىڭ برعاي كەز بار.
كەم اقىل سەن بىلمەسەڭ مەن ايتايىن،
شەيپىتى جىلقى جەلدەن دەگەن ءسوز بار.

بازاردان الپ كەلگەن قىزىل گۈلشە،
قامشلاپ جىلان باۋىر ءدۈلدۈل ءمىنىشى.
جەز تاڭداي، كۈمىس كۈمەي اقىن بولساڭ،
شەيپىتى ەشكى قايدان سونى ءبىلىشى!

بازاردان الپ كەلگەن اقشەم ءبوز بار،
شىنىدە اقشەم ءبوزدىڭ برعاي كەز بار.
قالقاتاي سەن بىلمەسەڭ مەن ايتايىن،
شەيپىتى ەشكى تاستان دەگەن ءسوز بار.

بازاردان الپ كەلگەن قىزىل گۈلشە،
قامشلاپ جىلان باۋىر ءدۈلدۈل ءمىنىشى.
كۈسىلگەن كۈمەكەينىڭ اقىن بولساڭ،
شەيپىتى تۈيە قايدان سونى ءبىلىشى؟

بازاردان الپ كەلگەن اقشېم ۋېوز بار،
شېندە اقشېم ۋېوزدىڭ ئىراي كەز بار.
كەم اقبل سەن بىلمەسەڭ مەن ايتايىن،
شېمىپتى تۇيە سوردان دەگەن ۋېوز بار.

بارغاندا سار جايلاۋغا كوتەرەم قوي،
تۇبىندە مال بولمايدى جوتەلگەن قوي.
بار بولسا اۋىلىڭدا وسىنداي قوي،
قالقاتاي، جىناپ الپ تويىڭا سوي.

باستاغان مىڭ جىلقىنى قايقاڭ بىيە،
كوتەرگەن اۋىر جۇكتى اتان تۇيە.
كەتكەندە اۋىلىڭ الس قىماس قالقام،
تۇيەمدى كوشكەن سايىن سەن جەتەلە.

باسىنان قوي سۋاردىم ۋېولدىر بۇلاق،
ماڭىرار ەنەسى ولسە جەتىم لاق.
جۇمباغىن مال ولەڭنىڭ ايتسام بىردەن،
شەشىمىن تابۇ سىزگە قىيىنراق.

بوز اتم جاس كۇنىندە قارا كوك - تى،
قارا كوك جىلقى شېندە بولار تەكتى.
ايتا بەر بوز اتمىدى ۋېىر-ۋېىر باستان،
ولەڭشى جان ەكەنسەڭ سوزگە ەپتى.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي بوي دەنەسى،
 ادامنىڭ قولقا، جۈرەك جان دەنەسى.
 بوز اتتىڭ بار مۇشەسىن ولەڭ قىلسام،
 شىقپاسىن ارپتەستىڭ سوندا ەسى.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي بەلدەمەسى،
 قولقا، جۈرەك ادامنىڭ جان دەنەسى.
 بوز اتتىڭ بار مۇشەسىن ولەڭ قىلسام،
 قوزادى شىن اقىننىڭ دەلەبەسى.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي باسنىدايسىڭ،
 ەملىدىڭ ورقاش - ورقاش تاسنىدايسىڭ.
 كەز بولغان قيۋادا قوس ارپتەس،
 قارا ولەڭگە كەلگەندە تاسقىندايسىڭ.

بوز اتتىڭ سەكىلدىسىڭ ارقاسىندا،
 سىرىڭ بار قاتپارلانغان قۇز تاسىندا.
 كەلگەندە قارا ولەڭگە دەس بەرمەيسىڭ،
 قيانىڭ قۇزىدىن ۇشپاس جارتاسىندا.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي جالىندايسىڭ،
 ەشكىمنەن ولەڭ سۇراپ جالىندايسىڭ.
 كەز بولغان قيۋادا قوس ارپتەس،
 ولەڭ سوزگە كەلگەندە ارىندايسىڭ.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي قۇيرىغىسىڭ،
 سايرامان ساحارانىڭ بۇلبۇلىسىڭ.
 كەز بولغان قىۋادا قوس ارپىتەس،
 ولەڭنىڭ شالدىقپايتىن ۶ دۇلدۇلىسىڭ.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي تىلىندەيسىڭ،
 قىرمىزى قىزىل گۈلدەي كۈلىمدەيسىڭ.
 قورىمىنان اڭدىپ باسقان قارا كەردەي،
 قارا ولەڭگە كەلگەندە سۈرىنبەيسىڭ.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي بوغىندايسىڭ،
 كەلىنشەكتىڭ تانا. مونشاق شوغىندايسىڭ.
 ارپىتەس ۶ تىلىڭ شەشەن، ۶ سوزىڭ وتكىر،
 مىرىشتىڭ دالدەپ اتقان وعىندايسىڭ.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي جۈنىندايسىڭ،
 جايلاۋدىڭ جاڭا اشلىغان گۈلىندەيسىڭ.
 كەز بولغان قىۋادا قىماس قالقا،
 ەلجىرەتىپ جۈرەكتى كۈلىمدەيسىڭ.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي ساۋىرىسىڭ،
 ساۋىرغا جاراماساڭ جاۋىرىسىڭ.
 كوز الماي سامان قاراپ وتىرعانىم،
 قۇربىنىڭ ۶ وزىڭ تەڭدەس ۶ تاۋىرىسىڭ.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي تۇياعىسىڭ،
جايقالغان سازداۋىتتىڭ قىياعىسىڭ.
شىن كوڭىل، شىن پەيلىم اۋدى وزىڭ،
سوزىڭدە ۋاعدالى تۇرامىسىڭ؟

بوز اتتىڭ بويداي تالاي قۇلاعىسىڭ،
جايلادىڭ قاۋلاپ وسكەن قۇراعىسىڭ.
انشەيىن ايتا سالغان ءسوز بولماسىن،
اۋەلى ءوزىڭ سەرتتە تۇرامىسىڭ؟

بوز اتتىڭ بۇلاڭدايسىڭ قۇيرىعىنداي،
كىم كونبەس جارانتقانىڭ بۇيرىعىنا-اي.
قالاساڭ ءىلىپ الا جونەلەر ەم،
التايدىڭ اقيىقتى قىرانىنداي.

بوز اتتىڭ بويداي تالاي تاڭدايسىڭ،
كىم بىلەدى بار ەكەن قانداي ءىسىڭ؟
قىرانداي مەنى ءىلىپ جونەلەتىن،
باسقا قىزدان باتىرىم قورقامىسىڭ؟

بوز اتتىڭ بويداي تالاي ماڭدايسىڭ،
سۇلۋدىڭ كىم سۇيمەيدى تاڭداۋلىسىن.
اڭدىپ باس اياڭدى دەگەن قايدا،
كىم بىلەد بار ەكەن قانداي ءىستىڭ؟